

Лингвистичке актуелности

35

*Израду часописа омогућило је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја
Републике Србије*

ISSN 2406-3207

UDK 801

Институт за српски језик САНУ

ЛИНГВИСТИЧКЕ АКТУЕЛНОСТИ

35

Београд, 2023

Издаје:
Институт за српски језик САНУ
Кнез-Михаилова 36, Београд

За издавача:
Др Софија Милорадовић

Електронско издање:
www.isj-sanu.rs

Имејл:
lingvistickeaktuelnosti@yahoo.com

Уредници:
др Данко Шипка, др Ивана Лазић Коњик, др Биљана Сикимић,
др Светлана Слијепчевић Бјеливук

Главни уредник:
др Ђорђе Оташевић

Секретар редакције:
мср Милица Рабреновић

САДРЖАЈ

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska: <i>Definiowanie i profilowanie pojęć w (etno)lingwistyce</i> (Ивана Лазии Коњик)	9–13
Дорота Пазио-Влазловская: <i>Церковь в кругу ценностей</i> (Стана Ристић)	14–16
Радмила Бодрич: <i>Аспекти образовања и оспособљавања будућих наставника енглеског језика</i> (Адела Брунчевић)	17–20
<i>Злобници, зликовци, чудовишта, психопате</i> (Ђорђе Оташевић)	21–25
М. Николић, С. Слијепчевић Бјеливук: <i>Речник ковида</i> (Маја Тодоровић)	26–30
<i>Појмовник српских лингвистичких термина</i> (Ана Крстић)	31–33

УКРАТКО

Голуб Јашовић: <i>Субстандардна лексика у поезији Србољуба Митића</i> (Ђорђе Оташевић)	37–38
Голуб Јашовић: <i>Ономастика Горње Топлице</i> (Ђорђе Оташевић)	39–40
Божидар Ђевори: <i>Речник топомастике Топлице</i> (Ђорђе Оташевић)	41–42

ХРОНИКА

<i>Актуелни проблеми у лексикографији и лексикологији</i> (Милош Ковачевић, Стана Ристић, Данко Шипка, Маргарита Чернишева, Ивана Лазии Коњик, Ненад Ивановић)	45–63
<i>The Eighteenth Conference of the Slavic Cognitive Linguistics Association (SCLC – 2023)</i> (Марина М. Николић)	64–65
<i>Методолошка питања израде аксиолошког лексикона словена и њихових суседа</i> (Ивана Лазии Коњик)	66–68

<i>Хроника међународне научне конференције Нове речи у говору деце и младих и у текстовима за децу и младе (Милица С. Божих Синчук)</i>	69–71
<i>XV симпозиј Андрићева публицистика (Милица Л. Рабреновић).....</i>	72–74
<i>Лингвистички семинар „Жаргонизми, фразеологизми, дијалектизми у односу на стандардни језик и дигитална хуманистика” у Тришићу (Јанко Ивановић)</i>	75–80
<i>Представљање резултата Пројекта О-33-23 пастирска/сточарска лексика призренско-тимочких говора (Миљана Б. Чопа).....</i>	81–82
<i>Пројекат „Речи 2023. године” (Стана Ристић)</i>	83–86
<i>Професору Мирославу Дудоку додељена Златна медаља за заслуге Филозофског факултета Универзитета Коменски у Братислави (Кристина Ђорђевић)</i>	87–88

БИБЛИОГРАФИЈЕ

<i>Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије (15) (Ђорђе Оташевић)</i>	91–161
---	--------

Јанко Ивановић
(Београд)

Лингвистички семинар „Жаргонизми, фразеологизми, дијалектизми у односу на стандардни језик и дигитална хуманистика” у Тршићу, 17–29. јул 2023. године

Научно-образовно културни центар „Вук Караџић” у Тршићу, под покровитељством Министарства просвете Републике Србије и Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, организовао је од 17. до 29. јула 2023. године Лингвистички семинар „Жаргонизми, фразеологизми, дијалектизми у односу на стандардни језик и дигитална хуманистика”. Био је то пети тршићки летњи семинар ове тематике, намењен средњошколцима који желе да прошире своја лингвистичка знања стечена похађањем редовне наставе српског језика и књижевности, те који су заинтересовани за додатна истраживања и проучавања занимљивих језичких питања из сфере србистике.

Као и претходних година, важну улогу у реализацији овог пројекта, значајног како за едукацију младих лингвиста тако и за популаризацију науке о језику међу ученицима средњих школа којима је српски матерњи језик, имали су сарадници Института за српски језик Српске академије наука и уметности. Координатор лингвистичког семинара и организатор активности током његовог двонедељног трајања била је др Јована Јовановић, научни сарадник Института за српски језик САНУ. У складу са добром праксом и запаженим резултатима претходна четири семинара, програм је ове године обухватио четири тематске радионице у трајању од две недеље, чији су руководиоци били сарадници Института за српски језик САНУ: 1) *Фразеологија српског језика* – др Јована Јовановић и мср Јанко Ивановић; 2) *Жаргонизми у когнитивнолингвистичком светлу* – др Вања Миљковић; 3) *Дијалекти у односу на стандардни језик* – мср Миљана Чопа и 4) *Дигитална хуманистика* – мср Милица Рабреновић и мср Ленка Бајчетић.

Програм семинара похађало је 46 ученика гимназија и средњих стручних школа из градова широм Србије (Бела Црква, Београд, Жагубица, Књажевац, Косовска Митровица, Крушевац, Нови Сад, Ниш, Панчево, Рума, Смедерево, Сомбор, Сремски Карловци, Суботица, Ужице, Ша-

бац) и Републике Српске (Приједор, Требиње). Међу полазницима ове године било је и неколико ученика који су учествовали у реализацији лингвистичких семинара претходних година, те који су управо објављивањем текстова у тршићким зборницима направили важне почетне кораке у научноистраживачком раду.

Током трајања семинара, ученици су сваког радног дана од 10 до 12 часова имали прилику да слушају предавања еминентних гостујућих лингвиста која су била посвећена различитим темама из области србистике, а затим и да постављају предавачима питања, те да учествују у дискусији подстакнутој интересантним запажањима током излагања. Ове године предавања на летњем семинару у Тршићу одржало је и двоје чланова Програмског одбора семинара – 1. проф. др Милош Ковачевић, са темом „Раслојавање језика и његов значај за норму српског језика”, и 2. проф. др Софија Милорадовић, директор Института за српски језик САНУ, са темом „Социјална стратификација језика: актуелни начин комуникације и идентификације међу омладинском популацијом у урбаним центрима Србије”. Такође, међу гостујућим предавачима били су и сарадници Института за српски језик САНУ, и то проф. др Марина Николић са темом „Научне конференције и презентовање резултата лингвистичких истраживања”, др Слободан Новокмет са темом „Животиње у српској фразеологији” и др Соња Манојловић са темом „Дигитална хуманистика”. Осим гостујућих лингвиста, предавања су током трајања семинара имали прилику да одрже и руководиоци тематских радионица, као и њихов координатор. Већ првог радног дана, у уводном излагању чији је предмет била „Технике писања научног рада у српској лингвистици”, др Јована Јовановић наговестила је полазницима семинара шта их очекује током двонедељног лингвистичког курса и које ће све задатке бити у обавези да испуне приликом истраживања, анализе и писања рада за зборник. Др Вања Миљковић, кроз предавање на тему „Како је диносаурус постао птица – увод у теорију семантичких компресија”, упознао је ученике са основама когнитивне лингвистике – теоријом појмовне метафоре и метонимије и појмом концептуализације. Мср Миљана Чопа, у предавању под називом „Акцентска норма у језику медија”, дотакла се, између осталог, и појаве језичке анксиозности код дијалекатских говорника, а ученици и остали слушаоци на крају њеног излагања имали су прилику да учествују и у анкети мотивисаној овом темом. Мср Јанко Ивановић је у предавању под називом „Како странци уче српски језик” упознао полазнике са тим које теме и граматичке јединице треба обрађивати на почетним нивоима курса српског језика као страног и нематерњег. Мср Милица Рабреновић је у предавању под називом „Критичко тумачење моћи у медијском дискур-

су” објаснила полазницима којим се све средствима манипулације служе медији у креирању мишљења јавног мњења.

Послеподневне активности полазника лингвистичког семинара у обема недељама подразумевале су похађање радионица које су трајале од 14.30 до 19.00 часова и биле организоване према ужим темама из области лексикологије и дијалектологије (курсеви посвећени жаргонизмима, фразеологизмима и дијалектизмима), као и дигиталне хуманистике. Ученици су, на основу својих пријава и исказаних језичких интересовања везаних за летњи семинар, распоређени у четири групе, по тематским радионицама: *Фразеологија српског језика*, *Жаргонизми у когнитивнолингвистичком светлу*, *Дијалекти у односу на стандардни језик* и *Дигитална хуманистика*.

Дванаесторо полазника курса посвећеног фразеологији имало је прилику да се током првих часова, кроз предавања, презентације и практична вежбања, упозна са основним категоријалним обележјима фразеолошких јединица (њиховом сложеном структуром, јединственим значењем, стабилном формом, експресивношћу и др.). Руководиоци радионица (др Јована Јовановић и мср Јанко Ивановић) пажњу су посветили и: проблемима идентификације фразеологизама – њиховом диференцирању од нефразеолошких конструкција, терминолошких синтагми и других устаљених спојева; структурним типовима фразеологизама (предлошко-падежне конструкције, синтагме, реченице; поредбени фразеологизми); подели заснованој на начину формирања фразеолошког значења (глобални и компонентни фразеологизми); семантичкој класификацији фразеологизама (подела на фразеосемантичка поља и класификација по лексичко-тематским групама главне компоненте унутар фразеологизма); као и семантичким механизмима којима се остварује фразеолошко значење (нпр. метафора и метонимија). На неколиким уводним часовима од ментора су добијали појединачне истраживачке задатке, а колективно или индивидуално решавали су и тестове и задатке мањег обима коришћењем различитих веб-алата и образовних платформи како би прошли кроз процес практичне примене научног градива.

Након усвајања теоријских знања из фразеологије и реализовања одговарајућих вежбања, ментори су полазницима задали пет обимнијих истраживачких задатака, зависно од њихових индивидуалних истраживачких афинитета. Задаци су формулисани као теме научног рада и насловљени су на следећи начин: 1) „Одећа и обућа у фразеологији српског језика”, 2) „Храна и пиће у фразеологији српског језика”, 3) „Породични и родбински односи у фразеологији српског језика”, 4) „Пас и мачка у фразеологији српског језика” и 5) „Фразеологизми у песмама Ђорђа Балашевића”.

Радионицу *Жаргонизми у когнитивнолингвистичком светлу*, чији је руководилац био др Вања Миљковић, ове године је похађало 11 ученика, који су се током двонедељног трајања курса упознали са теоријом жаргона, терминима *жаргон*, *сленг*, *арго*, *колоквијални језик*, *вулгарни језик* и разликама међу њима, као и са основама когнитивне семантике, чији су појмовно-методолошки апарат користили у анализи жаргонизама (појмови *категоризација*, *концептуализација*, *појмовна метафора*, *метонимија*, *метафтонимија* и др.). Такође, полазници радионица научили су да се служе релевантном лингвистичком литературом, као и да користе жаргонске речнике српског језика и ексцерпирају грађу из њих, али и из других извора богатих овим типом лексике. У договору са ментором подељени су у групе чији је задатак да спроведу истраживања и напишу научне радове на следеће теме: 1) „Жаргонизација у текстовима реп извођача Бигруа и Паје Кратког”; 2) „Зооними и њихови деривати у модерном српском сленгу”; 3) „Семантичка анализа жаргонизама пржити, ложити и палити” и 4) „Глаголи са метафоричком концептуализацијом ЛУДИЛА у савременом српском колоквијалном језику и сленгу”.

Радионицу *Дијалекти у односу на стандардни језик* ове године похађало је 13 ученика. Захваљујући предавањима и вежбама које је реализовала мср Миљана Чопа, ученици су се најпре упознали с теоријским основама дијалектологије као лингвистичке дисциплине, као и са појмовима народног и стандардног језика, те критеријумима за класификацију српских дијалеката, њиховом поделом, распрострањеношћу и карактеристикама. Потом су полазници подељени у одговарајуће групе и уз менторски рад бавили су се различитим истраживањима у складу са својим интересовањима и/или циљевима руководиоца овог курса. Спроведена су четири истраживања, у оквиру којих су се полазници бавили дистрибуцијом силазних акцената у говору Јагодине, као и акценатским особинама у говору младих Београђана, с циљем да се сагледа савремено стање говора наведених подручја, истражена је и очуваност постакценатских дужина у говору средњошколаца из Шапца, а такође је испитана ауторегулација у употреби дијалекта код младих говорника из Ниша, у зависности од говорне ситуације и односа са саговорником.

Радионицу *Дигитална хуманистика* похађало је 10 ученика. Током овог курса, полазници су се упознали са дигиталном хуманистиком као дисциплином и могућностима њене примене у очувању нематеријалног културног наслеђа и у савременим лингвистичким истраживањима. Руководиоци радионица, мср Милица Рабреновић и мср Ленка Бајчетић, представиле су ученицима основне појмове који се тичу процеса дигитализације извора, као и фазе у дигитализацији текста.

Практични део радионице био је посвећен структурној и семантичкој анализи дигиталног издања збирке *Српских народних пословица* Вука Караџића, које је израђено у оквиру прошлогодишњих радионица. Овогодишњи полазници подељени су у пет група. Своје корпусе формирали су помоћу програма *Python*. Током радионице анализиран је концепт *Бога* у српским народним пословицама. Своје резултате упоредили су са примерима које су ексцерпирани са српског веб-корпуса како би увидели да ли је дошло до промене у односу на концептуализацију *Бога* у пословицама. Полазници су истраживали и концепт *ђавола, пса и брата* у Вуковим пословицама с циљем да малим делом допринесу културолошкој анализи ових појмова у српском језику. Једна група полазника приказала је ареалну дистрибуцију етнонима у Црној Гори и Војводини, док је последња група семантички и структурно анализирала клетве и заклетве с циљем да се укаже на значај ових кратких форми и на њихово презентовање у Вуковим пословицама.

Најзначајнији циљ лингвистичких семинара у организацији НОКЦ „Вук Караџић” у Тршићу био је оспособљавање полазника за основно разумевање и стварање садржаја из области хуманистике у дигиталном окружењу, као и анализа грађе која се ексцерпира помоћу програма. Широји циљ јесте осавремењивање приступа језичком наслеђу и његово приближавање младим генерацијама и ширем кругу корисника. Захваљујући ангажовању ментора – руководиоца радионица, ученици су се током похађања свих овогодишњих тематских курсева оспособљавали да користе релевантну лингвистичку литературу и изворе за прикупљање грађе на којој су спроводили своју малу научну анализу.

Главни практични циљ курсева био је да ученици резултате свог ангажовања на радионицама представе у виду презентације, на заједничкој завршној сесији којој су присуствовали сви полазници семинара и руководиоци радионица. Том приликом проф. др Марина Николић коментарисала је сва излагања, истакла посебно квалитетна запажања и позитивне елементе анализе у радовима ученика, сугеришући уједно и незнатне мањкавости, те могућност унапређења појединих сегмената истраживања у коначној верзији рада, коју ће ученици уобличити у сарадњи са својим менторима до краја јануара 2024. године.

Након завршетка семинара, руководиоци радионица наставили су сарадњу и комуникацију са већином заинтересованих полазника, како би отпочета истраживања била успешно довршена и уобличена у форми оригиналног научноистраживачког рада. Коначно, један од исхода и реализованих циљева семинара организованог у Научно-образовно културном центру „Вук Караџић” у Тршићу свакако била је и ученичка конференција, која је одржана на Филолошком факултету Универзитета

у Београду 9. децембра 2023. године. Научни радови, који представљају врхунац и крајњи циљ лингвистичког семинара реализованог у Тршићу, биће објављени у петом зборнику „Млади и србистика”, чије је публикавање планирано током 2024. године.